

בעניני אלול וראש השנה - שיעור 726**I. אימתי מתחילים אמירת הסליחות**

(א) **הטור** הביא ג' שיטות (א) מנהג ספרד מר"ח אלול (ב) מנהג אשכנזית כמנהגינו (ג) רק בעשרת ימי תשובה

(ב) **זמן אמירת הסליחות - ויש ד' שיטות - עיין באג"מ (3 - ק"ה)** דזמן היותר טוב לסליחות הוא באשמורת הבקר כ"כ המג"א (תקפ"ח) מפני שהקב"ה שט ב"ח אלף עולמות ובסוף הלילה שט בעה"ז והוא עת רצון כ"כ הב"ח והדרישה וי"א סליחות בחצות הלילה והוא משום שע"פ הקבלה שהביא המג"א הוי חצות עת רצון טובה ועיין בשערים מצויינים בהלכה (קכ"ח - ז) שהביא האגרא דפרקא שכתב שהוא ראה אנשי מעשה שלא רצו לומר סליחות עד אחר שהאיר היום דכן משמע בזוה"ק וזה המנהג בכמה ישיבות והמג"א (תקס"ה) כתב בשם האר"י ז"ל שאין לומר סליחות קודם חצות הלילה כ"כ המטה אפרים (תקפ"ח - ט) והמשנה ברורה (תקס"ה - סק"ז) וכ"כ השע"ת (תקפ"ח) ועיין באג"מ (ה"ל) שכתב שאין בזה איסור אלא שאין מועילין בכח י"ג מדות שיש הבטחה שלא יחזרו ריקם אלא כסתם תפלה ויש להתיר רק בגדר הוראת שעה ואין להביא ראיה מליל יום הכפורים שאומרים סליחות קודם חצות הלילה כי היום הזה יאיר בהתעוררות הרחמים (יחזו דעת ה"ו - מ"ו) ועוד יכול לומר סליחות בשעת הדחק קודם מנחה שהרי מעשים בכל יום אנו אומרים וידוי וי"ג מדות ונפילת אפים בתפלת מנחה אמנם בספר מחשבות בעצה (נקונטרס פפרות לחכמה סימן ח - דע"ה): שהכל תלוי בנקודת חצות שבירושלים וימתינו עכ"פ עד חצות לילה לפי אופק ירושלים ולכן עצה נכונה להנהיגים לומר סליחות וי"ג מדות קודם חצות הלילה

II. ברכת התורה צריך לברך קודם סליחות - עיין במ"ב (מ"ו - סק"ח) שלא לומר שום פסוק קודם ברכת התורה אע"פ שהוא אומר דרך תחנונים וע"ע בנטעי גבריאל (דף ג"ז) דאם איחר לבוא לבית הכנסת יש לסמוך לאמרן קודם ברכת התורה כהיש אומרים

III. להתענות ער"ה - איתא במדרש ויקרא (פרשה ל') דבער"ה גדולי הדור מתענין והקב"ה מוותר להם שליש ועפ"ז נהגו רבים להתענות בער"ה ואין זה כיוהרא (תקפ"ח - 3) ואפילו נערים י"ג ונערו"ת י"ב שנים מתענין (מ"ב סקט"ז) עד אחר מנחה גדולה והולכי דרכים פטורים (ר"ה י"ח): דנערי דוד אכלו אצלו והיה בער"ה ויש דאינם מתענין כמו דאין מתענין כיום שמת בו אביו או אמו ורק להרבות בתורה וצדקה (תקס"ח - ז) שכן צותה אשתו של החת"ס שבניה לא יתענו ביום יא"צ שלה ומנהג קארלין שאין להתענות ער"ה וי"א ששני דפים גמרא עם הרא"ש נחשב כתענית - לתענית כזו שאינו אלא מנהג בעלמא (נטעי גבריאל ג')

IV. התרת נדרים בערב ראש השנה לנשים

(א) **עיין בתשובות והנהגות (ה - ש"ח)** כשהולך הבעל להתיר נדרי עצמו בערב ראש השנה תמנה אותו אשתו לשליח וילך למתירים ויאמר הנוסח הרגיל ויסיים שהריני מבקש להתיר גם עבור אשתי שמינה אותי שליח ומבקשת התרה כמוני ויועיל כשיאמרו "הכל מותרים לכם" וכ"כ בשו"ת רבבות אפרים (חלק ה - סימן ש"פ וחלק ו - ש"ג) וראיתו משו"ע יו"ד (רל"ז - ג"ז) שהבעל נעשה שליח להשאל על נדרי אשתו עיין בט"ז משום אשתו כגופו אבל הכלל שאין שליחות להתרת נדרים (יו"ד רכ"ח - ט"ז) לכן אין שליחות מועיל לבתו

(ב) **שמעתי מרב דוד פיינשטיין** דאין נוהגין לעשות התרת נדרים לנשים בערב ראש השנה

V. דינים הנוגעים להפרוזבול

(א) **בחידושי הרמב"ן (חולין ד:)** כתב שצריך המלוה לבוא לבית דין ולמסור דבריו בפניהם אמנם דעת המרדכי בגיטין (פרק השולח ט"ט) דאין צריך בית דין אלא בפני עדים בלבד וכ"כ השו"ע (ח"מ ס"ז - כ"ח) והמקור לזה הוא מהירושלמי דאפילו הם נתונים ברומי דהיינו הדיינים (להמרדכי) ולהחולקין דהיינו השטרות נתונים ברומי וצריך בית דין דוקא (שו"ת יחזו דעת 3 - ס"ג)

(ב) **המלוה את חבירו וקבע לו זמן הפרעון אחר שביעית** אינה משמטת דבשביעית לא קרינן ביה לא יגוש כיון שעדיין לא הגיע הזמן (שו"ע ח"מ ס"ז - י וערוך השלחן ו)

(ג) **המלוה לחבירו והתנה עמו שלא ישמט זה החוב בשביעית** תנאי קיים אבל אם אמר ע"מ ששביעית לא תשמטנו דמשמע שדין שמיטה לא יחול עליו אינו כלום (שו"ע ז) ולכן אין נוהגין בכמה מקומות בהשמטת שביעית דכיון שהמנהג אצל כולם לגבות אחר שביעית בלא פרוזבול הוי כאלו התנו כן מפורש ע"מ שלא ישמט בשביעית (עה"ש 55)

(ד) **חזר המלוה והלוה בסתם לאחרים** לכתב הפרוזבול אין צריך לכתוב פרוזבול

- אחר כי מאחר שסתם הלואה שלשים יום ולא קרינן לא יגוש והוי כי קבע זמן לעשר שנים (ע) (ה) מי שהלוה לבחור לכאורה אין מועיל פרוזבול דאין כותבין פרוזבול אלא על קרקע (שו"ע כ"ג) ולכן צריך ליהזר לפני שכותב לזכות לקטן ע"י אחר קרקע כל שהוא (שמיטה כהלכתה דף ק"ג)
- (ו) נשאר ממון ביד אחד משותפים אינו משמטת דהממון אינו מלוה (שו"ע ד)
- (ז) הקפת בחנות (credit) אינה משמטת ואם זקוף עליו במלוה משמט (שו"ע י"ד)
- (ח) וכן שכר שכיר אינו משמט ולכן אין צריך פרוזבול (שו"ע ט"ו)
- (ט) דברים בעל פה מהני לפני בית דין ואין צריך פרוזבול (שו"ע כ)
- (י) חמשה שלוו מאחד די לו בפרוזבול אחד (שו"ע כ"ו)
- (יא) חמשה מלוים שלוו אחד צריך כל אחד פרוזבול (שו"ע כ"ז)
- (יב) המנהל הכללי של הבנק די שיעשה פרוזבול אחד להבנק וכן יכול למנות שליח במקומו
- (יג) מי שחייב לקופת הצדקה חייב לשלם חובו גם לאחר שנת השמיטה (יחזק דעת 3 - ס"ד)
- (יד) מותר לכתוב פרוזבול בלילה וכן אם המלוה או הלוה קרובים להדיינים שנזכר שמם בפרוזבול אין בכך כלום שאין זה נחשב כמו דין אלא הוא כקנין בעלמא שכשר בלילה ובקרובים (יחזק דעת 3 - ס"ד) ועיין עוד הערות בשיעור 395 (IV)

VI. אם צריך לאכול הפרי חדש קודם המוציא

- (א) עיין במחצית השקל (סימן ת"ר - סק"ה) שכתב דשהחיינו לא בא אלא כשביל הפרי ואין יפסיק בין שהחיינו בנטילה וברכת המוציא וכ"כ בסידור יעביץ ובמטה אפרים (ת"ר - ו)
- (ב) ויש נהגו לאכול אחר המוציא (1) עיין בכף החיים (ת"ר - ס"ק ז) דאף לכתחלה אין להקפיד על פרי חדש (מטעם רב צרכי יוסף, שער סכוונות ועוד) (2) ועיין בשו"ת לבושי מרדכי (3 - ג"ה) ושו"ת כתב סופר (כ"ה) שאם הפרי מוכן על השלחן מברך על הראיה ואין כאן הפסק (3) ועיין בשמירת שבת כהלכתה (מ"ז - רכ"ה) דקודם המוציא יש ספק ברכה אחרונה וצריך להזהר שלא לאכול בריה כגון גרגיר אחד של רימון (4) ועיין (קט"ו) במ"ב (סוס"ק 3) דאם השלחן ערוך והלחם לפניו אסור לגרום ברכה שאינה צריכה (5) ועיין בה"ל (קט"ד ד"ה "וכן פוטר") "שנכון לענין קידוש שלא לשתות רק כמלא לוגמיו" משום ספק ברכה אחרונה והנכון שתמיד יכוין בכהמ"ז לפטור היין של קידוש ע"ש (6) ועיין בספר חיים של ברכה (דף קט"ז) שכתב ששמע מרב שמואל וואזנר דאכילת הפרי נקרא הפסק בקידוש במקום סעודה וצ"ע

VII. אכילת הסימנים לשנה טובה

- (א) עיין במסכת הוריות (י"ג) דלעולם יהיה אדם רגיל "לראות" בראש השנה לסימן טוב קרא (דלעת) רוביא (ירקות מבושלים) כרתי (cabbage) סילקא ותמרים וצריך ביאור במה דנקטינן תמרי בסוף שהיא משבעת המינים וגם ברכת בורא פרי העץ קודמת לבורא פרי האדמה (נטעי גבריאל קט"ע) ויש אומרים לכן כתב לראות ולא לאכול ולכאורה המנהג דאוכלין תחילה תפוח מתוק בדבש דהכלל בשו"ע (י"א - 3) דז' המינים וחביב מברך על איזה שירצה ומנהג חב"ד שהיו אוכלין רק תפוח ויש אוכלים התפוח אם המוציא ופוטר התפוח ומוהרי"ד מבעלזא לא אכל תפוח בליל ר"ה
- (ב) כתב המג"א (תקפ"ג - 3) דצריך לברך ברכת הנהנין ולאכול תחלה מפרי ואח"כ לומר יהיה רצון שלא יהיה הפסק וגם אין לומר יהיה רצון לפני האכילה ועיין ביחזק דעת (ה - ב) כשבא יעקב לברך את בני יוסף הקדים שבחו של הקב"ה תחלה ואח"כ בירך הנערים וגם מלכי צדק נענש על שהקדים לברך את אברהם לפני שבירך את הקב"ה (מז"ס ל"ג) ולכן השוטה משקה ורוצה לברך את המסובים "בלחיים" נכון יותר שיקדים תחלה ברכה להשי"ת ואח"כ יברך "לחיים" מ"מ יכול לומר יהיה רצון קודם הפירות שנפטרים כבר בברכה

VIII. לענין ברכת שהחיינו ביו"ט שני של ראש השנה - עיין בשו"ת מנחת שלמה

(סימן כ) שהקשה על התועלת דפרי חדש שהרי עושה בברכתו (שהחיינו) הפסק בין ברכת היין והטעימה דהיינו דאם אחד קידש על היין בליל שבת והוסיף וברך בסוף הקידוש שהחיינו על פרי חדש ודאי חשיב הפסק ולכן יש להזהיר את ההמוץ לכל יחשבו שברכת שהחיינו הוא רק על הפרי דא"כ תהא ברכת שהחיינו הפסק בין ברכת היין ולבין שתית הכוס אליבא דרע"א דפליג על המג"א (מג"א סימן רע"א - סק"ג) והגהות רע"א ע"ש

נפס לטלו נשאת אבי אורי ר' אליעזר ליפא בר' יעקב ארדי ע"ה ואלא אורתי האשה חלל בר' לרשון חנוך הסניק הכפן ע"ה ולטלו נשאת אבי פיקר ר' איסר זאב בר' אליעזר ליפא ע"ה